profile:Layout 1 5/14/10 10:24 AM Page 1

Δημήτρης Θεοδωρόπουλος,
Δ/ντής φωτογραφίας, επ.
Καθηγητής ΑΠΘ
thinktank@ath.forthnet.gr

Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Σχολή Καλών Τεχνών, Τμήμα κινηματογράφου

Στον 6ο χρόνο λειτουργίας, η σχολή κινηματογράφου στεγάζεται σε ένα «καπνομάγαζο» στη Σταυρούπολη. Είναι το νεότερο από τα τέσσερα τμήματα της Σχολής Καλών Τεχνών του ΑΠΘ (εικαστικά – θεατρολογία - μουσικολογία). Τα γνωστικά αντικείμενα αφορούν, ιστορία & θεωρία του κινηματογράφου, ήχο & μουσική, παραγωγή, σενάριο, σκηνοθεσία, «στατική»-καλλιτεχνική φωτογραφία, σκηνογραφία-ενδυματολογία, μοντάζ, διεύθυνση φωτογραφίας και ντοκιμαντέρ...

Οι διδάσκοντες, «προσωπικότητες του χώρου», με μεγάλες φιλμογραφίες, βραβεύσεις αλλά και σχέδια «στα σκαριά», δημοσιεύσεις, συγγραφικό και καλλιτεχνικό έργο, όπως η Χριστίνα Καλογεροπούλου (πρόεδρος ένωσης Ευρωπαίων σεναριογράφων) και ο Πάνος Ιωσηφέλης (από τους πλέον δραστήριους σεναριογράφους στο χώρο της τηλεόρασης και με αρκετά «μεγάλου μήκους») στο σενάριο, η Αντουανέττα Αγγελίδη (με σημαντική φιλμογραφία, για το ιδιαίτερο έργο της οποίας έχουν εκπονηθεί πολλές διατριβές), ο Περικλής Χούρσογλου (πρόσφατη ταινία του «ο διαχειριστής», 2009, βραβείο Fipresci), στη σκηνοθεσία, οι ντοκυμαντερίστες Δημήτρης Βερνίκος («ο καθρέφτης και το μαχαίρι», 2008 - κρατικό βραβείο ποιότητας) και Απόστολος Καρακάσης («εθνικός κήπος», 2009-1ο βραβείο φεστιβάλ Θεσσαλονίκης), η Ιουλία Σταυρίδου με ευρύτατη φιλμογραφία στον χώρο της καλλιτεχνικής διεύθυνσης του κινηματογράφου και συνεργασίες με σκηνοθέτες όπως Πα-

ντελής Βούλγαρης, Κώστας Γαβράς, Γιάννης Οικονομίδης, Χρίστος Νικολέρης, ο Κώστας Κεφάλας και η Δέσποινα Μουζάκη (διευθύντρια του φεστιβάλ Θεσσαλονίκης) στην παραγωγή, ο Χρίστος Γούσιος στον ήχο και τη μουσική (η συνεργασία του στην μεγάλου μήκους ταινία «τρεις στιγμές» - πρωτότυπη μουσική με το σχήμα του prefabricated quartet, ξεχώρισε το 2008), ο Πάνος Σαλαπάτας («πες στη μορφίνη...», 2003 & «σκλάβοι στα δεσμά τους», 2008) κι εγώ (ΔΘ / στη διεύθυνση φωτογραφίας)... Σε συνεργασία με τους ανωτέρω συναδέλφους, πολλοί εκπρόσωποι του κινηματογραφικού χώρου διδάσκουν με εξαμηνιαία σύμβαση τα ανωτέρω γνωστικά αντικείμενα κι ας αναφερθούν ενδεικτικά οι Πέννυ Παναγιωτοπούλου, Άκης Δαούτης, Δημήτρης Κουτσιαμπασιάκος, Ηλίας Δημητρίου, Αγγελική Γραμματικοπούλου, Γιάννης Μαρούδας, Ευθύμης Χατζής και πολλοί άλλοι. Σεμινάρια έχουν πραγματοποιήσει οι Παντελής Βούλγαρης, Γιάννης Σμαραγδής, Πλάτων Ριβέλης, Αντώνης Μποσκοΐτης, Νίκος Κυπουργός, Κώστας Βαρυμποπιότης, Γιάννης Μπακογιαννόπουλος μεταξύ άλλων... Το πρόγραμμα σπουδών εστιάζει στις βάσεις του «σινεμά» με ισχυρή κατάρτιση στην ιστορία του και στις αισθητικές προσεγγίσεις και ρεύματα στη θεωρία του, που διαμορφώνεται από τις καθηγήτριες κυρίες Ρία Θανούλη & Χριστίνα Αδάμου. Κυρίως όμως στηρίζεται η καλλιτεχνική δημιουργία, με την ανάπτυξη και την πραγματοποίηση ταινιών σε μορφή εργασιών. Οι σπουδές είναι πενταετείς, με το πέμπτο έτος να αποτελεί την περίοδο εκπόνησης της ερευνητικής και τέλος της πτυχιακής εργασίας. Προβλέπονται κατευθύνσεις στην ιστορία και θεωρία, το μοντάζ, τον ήχο, τη διεύθυνση φωτογραφίας, τη σκηνοθεσία, την παραγωγή, το σενάριο και την σκηνογραφία-ενδυματολογία. Η σχολή διαθέτει ιδιαίτερα ενημερωμένη βιβλιοθήκη, αίθουσα μοντάζ, εργαστήριο ήχου (έξοχα σχεδιασμένο και εξοπλισμένο από τον πρόεδρο του τμήματος καθηγητή Νίκο Τσινίκα και από τον συνάδελφο Χρίστο Γούσιο), ενώ ο εξοπλισμός «εικόνας» που ποτέ δεν είναι αρκετός καθώς η τεχνολογία της αναπτύσσεται ταχύτατα, σιγά-σιγά διευρύνεται... Στην ιστοσελίδα της σχολής παρουσιάζεται αναλυτικά το πρόγραμμα σπουδών και τα γνωστικά αντικείμενα [www.film.auth.gr].

Θα ήθελα να εμβαθύνω στη διεύθυνση φωτογραφίας που αποτελεί και το γνωστικό μου αντικείμενο. Συνεργάζομαι με τον συνάδελφο διευθυντή φωτογραφίας Πάνο Σαλαπάτα και έχουμε στο «εργαστήριό» μας, διαρθρώσει ένα κύκλο 8 μαθημάτων για τέσσερα ακαδημαϊκά έτη, τα οποία περιλαμβάνουν και δύο εξάμηνα όπου οι φοιτητές εμβαθύνουν αποκλειστικά στη στατική φωτογραφία (ένα εξάμηνο ασπρόμαυρο-ένα έγχρωμο/ψηφιακή)-σε συνεργασία με την Αγγελική Γραμματικοπούλου από τις σημαντικότερες curator στο χώρο της καλλιτεχνικής φωτογραφίας.

profile:Layout 1 5/14/10 10:24 AM Page 3

Το πρόγραμμα σπουδών

Η διάρθρωση των μαθημάτων της "δ/νσης φωτογραφίας", αποτελείται από οκτώ θεματικές ενότητες. Από αυτές οι δύο, αφορούν ζητήματα της "στατικής/καλλιτεχνικής-φωτογραφίας" (still-photography) και οι υπόλοιπες έξι εμβαθύνουν στην "κινούμενη εικόνα" (cinematography). Η "δ/νση-φωτογραφίας" αποτελεί καλλιτεχνικό μάθημα με εργαστηριακή προσέγγιση, όπου αναλύονται θέματα που αφορούν στην ιστορία και την αισθητική, με εμβάθυνση στην πρακτική εφαρμογή. Η βαθειά γνώση της στατικής φωτογραφίας, αποτελεί ένα πολύ σημαντικό εφόδιο για την κατεύθυνση της δ/νσης φωτογραφίας στον κινηματογράφο: προβλέπεται συνεργασία με το "εργαστήριο καλλιτεχνικής φωτογραφίας" του Τμήματος Εικαστικών & Εφαρμοσμένων Τεχνών, όπου το συγκεκριμένο γνωστικό αντικείμενο διδάσκεται πλέον των είκοσι ετών.

• Δ/ΝΣΗ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑΣ (καλλιτεχνική/«στατική»-φωτογραφία Ι)

«Ασπρόμαυρη»-φωτογραφία. Εισαγωγή στην ιστορία, τη θεωρία και την αισθητική. Ανάλυση & προσέγγιση διαφόρων τεχνικών. Δημιουργική χρήση φίλτρων & φακών. Παρουσίαση διαφόρων «φορμά». Δημιουργική προσέγγιση στο «σκοτεινό θάλαμο», εμφάνιση & εκτύπωση.

• Δ/ΝΣΗ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑΣ (καλλιτεχνική/«στατική»-φωτογραφία ΙΙ)

«Έγχρωμη»-φωτογραφία. Βασικές τεχνικές. Φιλμ (slide & negative) & ψηφιακή λήψη (raw/dng).
Ψηφιακή επεξεργασία εικόνας & δυνατότητες εκτύπωσης. Προσεγγίσεις θεματογραφίας. Ασκήσεις σε φυσικό φως & συνθήκες φωτισμού - studio.

• Δ/ΝΣΗ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑΣ-Ι

Εισαγωγή στην ιστορία & την εξέλιξη τεχνικών της διεύθυνσης φωτογραφίας, μέσα από τη μελέτη ταινιών και ρευμάτων από διάφορες περιόδους και εθνικές κινηματογραφίες. Εργασία σε γραπτή μορφή, πάνω στην θεματική των ταινιών που θα αναλυθούν.

• Δ/ΝΣΗ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑΣ-ΙΙ

Προσέγγιση της διεύθυνσης φωτογραφίας μέσα από ασκήσεις με ψηφιακές μηχανές λήψης, όπου εφαρμόζονται βασικές τεχνικές 'γυρίσματος', με έμφαση στη σύνθεση, την κίνηση και τη δημιουργική χρήση φακών, καθώς και γωνιών λήψης. Οι φοιτητές θα πρέπει να πραγματοποιήσουν μία μικρή ταινία, με βάση τις ανωτέρω τεχνικές.

• Δ/ΝΣΗ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑΣ-ΙΙΙ

Χρήση μηχανών λήψης διαφόρων μεθόδων ψηφιακής εγγραφής καθώς και κινηματογραφικού φιλμ. Εξετάζονται οι δυνατότητες που προσφέρουν τα μέσα γυρίσματος καθώς και οι εφαρμογές τους σε συνδυασμό με ασκήσεις σε διάφορες συνθήκες. Εισαγωγή σε ζητήματα φωτισμού. Αντικείμενο της απαιτούμενης εργασίας θα είναι μία μικρή ταινία, όπου θα εφαρμοστούν οι τεχνικές δυνατότητες που έχουν αναλυθεί.

• Δ/ΝΣΗ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑΣ-IV

Μελέτη και εφαρμογές τεχνικών φωτισμού, δημιουργική χρήση φίλτρων στη μηχανή λήψης και τα φωτιστικά σώματα. Προσεγγίσεις μέσα από ασκήσεις

γυρίσματος πλάνων & σκηνών, από χαρακτηριστικές ταινίες του παγκόσμιου κινηματογράφου, όπου δοκιμάζονται και αναλύονται, οι τεχνικές και οι αισθητικές επιλογές που χρησιμοποιήθηκαν κατά τη λήψη τους. Η εργασία σε μορφή ταινίας, θα είναι μία επαναπροσέγγιση (remake), σκηνής από τις ταινίες που θα μελετηθούν.

• Δ/ΝΣΗ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑΣ-V

Εμβάθυνση σε ζητήματα, τεχνικές και διάφορες πιθανότητες και συνθήκες χρήσης φωτιστικών σωμάτων, διαμέσου ασκήσεων φωτισμού σε φυσικούς & τεχνητούς ('σετ' / 'πλατώ') χώρους, με έμφαση στο γύρισμα σύνθετων ολοκληρωμένων σκηνών, εσωτερικών & εξωτερικών. Απαιτείται το γύρισμα πρωτότυπης σκηνής με θεματική προσέγγιση, την εφαρμογή των τεχνικών γυρίσματος που θα έχουν διερευνηθεί.

• Δ/ΝΣΗ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑΣ-VI

Χρήση κινηματογραφικών μηχανών λήψης καθώς και κινηματογραφικού φιλμ. Δημιουργική εφαρμογή όλων των γνώσεων και τεχνικών που έχουν κατακτηθεί κατά τα προηγούμενα εξάμηνα, με την κινηματογράφηση σε φιλμ, ασκήσεων σύνθεσης και φωτισμού. Εμβάθυνση σε εργαστηριακά ζητήματα δημιουργικής χρήσης του φιλμ 16 & 35mm. Κινηματογράφηση μιας μικρής ταινίας σε φιλμ, όπου θα εξεταστούν οι δυνατότητες που προσφέρει το μέσον.

Ενδεικτική φιλμογραφία [1]

• DIVA - BENEIX/ROUSSELOT
• EASY RIDER - HOPPER/KOVACS
• ΤΟ ΚΟΡΙΤΣΙ ΜΕ ΤΑ ΜΑΥΡΑ - ΚΑΚΟΓΙΑΝΝΗΣ/LASSALY
• ΗΛΕΚΤΡΑ - ΚΑΚΟΓΙΑΝΝΗΣ/LASSALY
• A TOUCH OF EVIL - WELLES/METTY
• NIGHT OF IGUANA - HUSTON/FIGUEROA
• UNDER THE VOLCANO - HUSTON/FIGUEROA
• STRAIGHT STORY - LYNCH/FRANCIS
• ERASERHEAD - LYNCH/ELMES
• REPULSION - POLANSKI/TAYLOR
• THE PASSENGER - ANTONIONI/TOVOLI
• BLOW-UP - ANTONIONI/DI PALMA
• SHADOWS & FOG - ALLEN/DI PALMA
• IDENTIFICATION OF A WOMAN - ANTONIONI/DI PALMA
• ΤΑΞΙΔΙ ΣΤΑ ΚΥΘΗΡΑ - ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΣ/ΑΡΒΑΝΙΤΗΣ
• LA COLLECTIONNEUSE - ROHMER/ALMENDROS
• DAYS OF HEAVEN - MALLICK/ALMENDROS
• IN COLD BLOOD - BROOKS/HALL
• L' AURORE – MURNAU/ROSHER & STRUSS
• LE DERNIER DES HOMMES - MURNAU/FREUND
• KEY LARGO - HUSTON/FREUND
• MAD LOVE - FREUND/TOLAND
• CITIZEN KANE - WELLES/TOLAND
• A BOUT DE SOUFFLE - GODARD/COUTARD
• LE MEPRIS - GODARD/COUTARD
• PASSION - GODARD/COUTARD
• SPIDER'S STRATAGEM - BERTOLUCCI/STORARO
• ONE FROM THE HEART - COPPOLA/STORARO
• L'ANNEE DERNIERE A MARIENBAD - RESNAIS/VIERNY
• BELLY OF THE ARCHITECT - GREENAWAY/VIERNY
• LA FEMME PUBLIQUE - ZULAWSKI/VIERNY
• L'IMPORTANT C'EST D' AIMER - ZULAWSKI/ARONOVICH
• LA BELLE ET LA BETE - COCTEAU/ALEKAN
• WINGS OF DESIRE - WENDERS/ALEKAN
• AMERICAN FRIEND - WENDERS/MULLER
• DEAD MAN - JARMUSCH/MULLER
• BREAKING THE WAVES - VON TRIER/MULLER
• ZENTROPA - VON TRIER/BENDTSEN
• ORDET - DREYER/ BENDTSEN
• VAMPYR - DREYER/MATE
• JEANNE D' ARC - DREYER/MATE
• GILDA - VIDOR/MATE
• FALLEN ANGELS - KAR WAI/DOYLE
• TOKYO STORY - OZU/ATSUTA
• ΤΑ ΧΡΩΜΑΤΑ ΤΗΣ ΙΡΙΔΑΣ - ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ/ΚΑΒΟΥΚΙΔΗΣ
• ΜΕΛΟΔΡΑΜΑ; - ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ/ΧΑΣΑΠΗΣ
• ΒΑΡΙΕΤΕ - ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ/ΣΤΑΥΡΟΥ
• ΤΕΜΠΕΛΗΔΕΣ ΤΗΣ ΕΥΦΟΡΗΣ ΚΟΙΛΑΔΑΣ - ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ/ΜΠΕΛΛΗΣ
• ΒΑΡΕΘΗΚΑ ΝΑ ΣΚΟΤΩΝΩ ΤΟΥΣ ΑΓΑΠΗΤΙΚΟΥΣ ΣΟΥ - ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ/ΑΡΒΑΝΙΤΗΣ
• APU'S TRILOGY(3 ΤΑΙΝΙΕΣ) - RAY/MITRA

• PERSONA - BERGMAN/NYKVIST
• EN PASSION - BERGMAN/NYKVIST
• SACRIFICE - TARKOVSKI/NYKVIST
• SOLARIS - TARKOVSKI/YOUSSOV
• PARTIE DE CAMPAGNE - RENOIR/RENOIR
• LA GRANDE ILLUSION - RENOIR/RENOIR
• MAMA ROMA - PASOLINI/DELLI COLLI
• GOOD, BAD & THE UGLY - LEONE/DELLI COLLI
• L' ARGENT - BRESSON/DE SANTIS
• POTEMKIN - EISENSTEIN/TISSE
• QUE VIVA MEXICO - EISENSTEIN/TISSE
• NIGHT OF THE HUNTER - LAWTON/CORTEZ
• SHOCK CORRIDOR - FULLER/CORTEZ
• BLUE – NARIZZANO/CORTEZ

Βιβλιογραφία

• John Hedgecoe, «Το βιβλίο του φωτογράφου», Μωρεσόπουλος/φωτογραφία, 2004
• Γιώργος Κατσάγγελος, «Από το σκοτεινό θάλαμο στο CCD», University Studio Press, 2009
• Roland Barthes, «Ο φωτεινός θάλαμος», Κέδρος, 1983
• Α. Καρκαγιάννης/Γ. Χαουρμουζιάδης, «Η Ελλάδα του Τάκη Τλούπα», εκδόσεις ΚΑΠΟΝ/Μουσείο Μπενάκη, 2006
• Πλάτων Ριβέλλης-Μάνος Λυκάκης, «Φωτογραφία: ψηφιακή φωτογραφία», Φωτοχώρος, 2005
• Susan Sontag, «Περί φωτογραφίας», Φωτογράφος, 1993
• Ε.Χ. Κάσδαγλη, «Νέλλυ's αυτοπροσωπογραφία», Nelly's, 1989
• Peter Ettedgui, «Cinematography», Rotovision-Screencraft, 1998
• Γιάννης Ζιώγας, «Ο Ταρκόφσκι στη Χαλκίδα», Αιγόκερως, 2006
• Γκέγκορυ Μαρκόπουλος, «Βουστροφηδόν & άλλα γραπτά», Άγρα, 2004
- Ray Zone, «Writer of Light: The Cinematography of Vittorio Storaro, ASC, AIC» ASC Press, 2006
• Γιάννης Σολδάτος, «Οδύσσειες σωμάτων στο έργο του Νίκου Κούνδουρου», Αιγόκερως, 2007
• John Alton, «Painting with light», University of California Press, 1995
• Michel Pastoureau, «Μπλε, η ιστορία ενός χρώματος», Μελάνι, 2007
• Benjamin Bergery, «Reflections: Twenty-One Cinematographers at Work», ASC Press, 2002
• Ross Lowell, « Matters of light & depth», Broadstreet Books, 1992
• Ανδρέας Ταρνανάς, «Το ανοιχτό παράθυρο», Αιγόκερως, 2006
• «American cinematographer manual 9th edition», Stephen Burum, ASC Press, 2008
• Chris Malkiewitz, «Film lighting», Prentice Hall, 1986
• Umberto Ecco, «Ιστορία της ομορφιάς», Καστανιώτης, 2004
• Umberto Ecco, «Ιστορία της ασχήμιας», Καστανιώτης, 2004
• «Σταύρος Τορνές», Το ροδακιό, 1994
• «ASC Video Manual» - 3rd Edition, Michael Grotticelli, ASC Press, 2008
• Jon Fauer, «Cinematographer style»(βιβλίο & dvd), ASC Press, 2008
• Λάκης Παπαστάθης, «Όταν ο Δαμιανός γύριζε την Ευδοκία», Πατάκης, 2006
• Δημήτρης Θεοδωρόπουλος, «Το φως στον ελληνικό κινηματογράφο», Αιγόκερως, 2009

[1] Εξετάζεται η δημιουργική συνεργασία σκηνοθέτη - διευθυντή φωτογραφίας, μέσα από αντιπροσωπευτικές ταινίες του παγκόσμιου κινηματογράφου, όπως επίσης και η διαχρονικότητα & εξέλιξη συγκεκριμένων δημιουργών.

Δημήτρης Θεοδωρόπουλος

Διευθυντής φωτογραφίας, επίκουρος καθηγητής στο Τμήμα Κινηματογράφου της Σχολής Καλών Τεχνών του Αριστοτέλειου Πανεπιστήμιου Θεσσαλονίκης. Σπουδές Πολιτικών Επιστημών στο Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθήνας και Κινηματογράφου (υποτροφία Fulbright) στο Center for Advanced Film & TV Studies του American Film Institute (MFA-Cinematography). Πρόσφατες συνεργασίες περιλαμβάνουν την κινηματογράφηση ταινιών μεγάλου μήκους, "Καντίνα", "Καρδιά του κτήνους", "Ηθικόν ακμαιότατον", "Μικρές εξεγέρσεις". Τις μικρού μήκους, "Το ταμένο", "Στεγνό καθάρισμα", "Μαριονέτα", "Happy life", "Μια στιγμή κι έρχομαι", "Φλέρυ-τρελή του φεγγαριού". Τα ντοκιμαντέρ μεγάλου μήκους, "Ζωντανοί στο Κύτταρο", "Οδύσσειες σωμάτων", "Play it again Χρίστο", "Ελένη Αλταμούρα". Σχεδιασμός φωτισμού σε θεατρικές παραστάσεις, δ/νση φωτογραφίας σε τηλεοπτικά σήριαλ & διαφημιστικά, συγγραφέας του βιβλίου "Το φως στον ελληνικό κινηματογράφο" εκδόσεις Αιγόκερως, 2009.